

1700-tals gotisk affattet indberetning rigtigt af, men vil man på nogen måde komme den moderne læser i møde, ville det dog være endnu flottere, hvis man med nænsom og kyndig hånd bød sig selv den ekstra indsats at omskrive sådanne indberetninger til nutidig stavemåde og tegnsætning.

Niels Peter Stilling

JONATHAN I. ISRAEL: *The Dutch Republic and the Hispanic World 1606–1661*. Oxford, Clarendon Press, 1982. – XVI + 478 s. \$ 22.50.

Det har været karakteristisk for de seneste årtiers genfortolkning af det firs år lange opgør mellem Spanien og Nederlandene 1567–1648, at man har lagt fortidens konfessionelt og nationalt-liberalt farvede udlægninger siden Motley bag sig. Religiøst ved bl.a. afdækningen af »The black legend« (Wm. S. Maltby, K. W. Swart); nationalt ved opgøret med Pieter Geyls historieskrivning. I den sidste henseende repræsenterer Jan den Tex' fembindsværk om Oldenbarnevelt (1960–72; engelsk tobindsudgave 1973, jf. HT 75. Kbh. 1975, s. 242) et skel, men trods vægtige nederlandske og spanske bidrag beherskes den øjeblikkelige situation af den angelsachsiske »spanske« skoles arbejder; dr. Israels bog følger sig klart og smukt ind i denne tradition.

Bogen gennemgår meget detaljeret og kyndigt både det politisk-historiske, det militære og det økonomisk-historiske forløb. Alle linier struktureres klart og entydigt, men også således, at de økonomisk-historiske aspekter ved faseopdelingen og den bevidste sammenkædning med øjeblikkelige politiske konjunkturer taber en del af sin organiske langtidssammenhæng. Afgørende for dr. Israels bog er dens forsøg på nuanceret nyfortolkning af de enkelte fasers sammenhænge: først og fremmest dens påvisning af, hvorledes Spaniens bestræbelser for fred eller i det mindste tålelige våbenhvilevilkår (et nyt træk efter at Filip II.s prestigefarvede og konfessionelle fanatisme gradvis var blevet ud) konfronteres ikke med én samlet nederlandsk front, men med et broget mønster af sammenfaldende eller modstridende politiske, kommercielle (oversøiske og europæiske), industrielle og konfessionelle skel i de nederlandske stater. Analysen af beslutningsprocesserne i Madrid og Bruxelles står noget svagere, bl.a. forbi Spaniens engagement i trediveårskrigen – stadig med dets skær af *reputación* og religiøs fanatisme – ikke inddrages og ikke tilstrækkeligt koordineres med sammenhængene til det strukturelt nye element, Vestmagternes oversøiske *interloper*-virksomhed.

At dr. Israel sætter skel ved 1661 og ikke ved 1643 eller 1648 beror på, at den militære afgørelse ved Rocroi ikke var tilstrækkelig til at løse den spansk-franske konflikt ved forhandlingsbordet. Forf. understreger sikkert med rette den spanske vilje til fred og at især interesser i Nederlandene endnu længe gjorde freden ustabil. Den foreløbige afslutning kom først ved Pyrenæerfreden 1659 – på tærskelen til Ludvig XIV.s imperialism. Den øvre afgrænsning er måske mere problematisk. Der kan ikke være tvivl om, at både finansielle – eller finansielt-logistiske, om man vil – grunde og den alarmerende nederlandske og engelske oversøiske ekspansion tilsagde regeringen i Madrid at søge en udsoning uden ydmygende vilkår med kronens »rebelske undersætter«. Om man kan hævde, at Lermas regering fra 1606 – efter fredslutningerne i Vervins 1598 og London 1604

– påny sigtede mod at kunne hellige sig Middelhavet og opgøret med Osmanneriget er mere tvivlsomt.

Anden forskning (specielt Andrew C. Hess, *The Forgotten Frontier*. Chicago & London 1978) har argumenteret for at generationen efter slaget ved Lepanto 1571 ikke blot repræsenterer en fikseringsfase i Middelhavsområdet politiske konstellationer ved stabiliseringen af det tyrkiske overherredømme i Tunis og Algiers og etableringen af en selvstændig, men efterhånden kaotisk statsdannelse i Marokko. Den samme tidsfase markerer en kulturel, økonomisk og politisk barrieredannelse mellem Barbareskstatene-Tyrkiet og Spanien-Portugal. På kontinentet symboliseres fronternes fastlåsning ved traktaten i Sitva Toruk 1606, da tyrkerne for første gang anerkendte en europæisk magt – det habsburgsk-østrigske monarki – som ligeberettiget magt. Afgrænsningen kan altså motiveres, men markerer vel egentlig ikke en spansk tilbagevenden til Middelhavet; Spaniens afregning med moriskerne – en afregning med en potentiel femtekolonne – 1609–15 havde snarest karakter af »eine Endlösung«; oversøiske interesser og søkrigsførelsen i Atlanterhavet blev langt mere afgørende.

Det springende punkt i dr. Israels bog kommer derfor til at ligge i, at han udtrykkeligt distancerer sig fra Fernand Braudels strukturelle synspunkter. Spaniens opgør med moriskerne ændrer næppe noget ved, at der var tale om strukturforandringer; under alle omstændigheder lægger forf. selv den afgørende vægt på Spaniens ødelæggende søkrigsførelse mod den nederlandske handels- og fiskeriflåde og på dets forsøg på med alle midler at bekæmpe den hollandske og engelske oversøiske ekspansion, som derved påny får europæiske dimensioner. Indvendingerne og dr. Israels bevidste anvendelse af »narrative history« ændrer altså ikke noget ved, at hans bog er af væsentlig betydning.

E. Ladewig Petersen

WM. S. MALTBY: *Alba: A Biography of Fernando Alvarez de Toledo, Third Duke of Alba, 1507–1582*. Berkeley, Los Angeles & London, University of California Press, 1983. XVII + 377 s. Ill. \$ 29.50.

Det er højst ejendommeligt, at professor William Maltbys biografi er den første moderne og videnskabelige, selvom Albas skikkelse har været nok så kontroversiel. Forf. har meget bevidst forsøgt at indpasse »jernhertugen« og hans indsats i de givne, institutionelle rammer, den katolske kirkes, den statslige organisations og de militære. Og der kan ikke være nogen tvivl om bogens kvaliteter. Den overdimensionerer ikke hovedpersonen, den forholder sig vagtsomt kritisk til alle situationer og forløb, og den er skrevet i en form, som bringer Mattingly's fremstillingskunst i erindring.

Der kan være grund til at fremhæve nogle enkelte træk: Forf.s. kyndige redegørelse for Albas militære strategi og taktik, viljen til at slå hårdt og ødelæggende til mod de protestantiske modstandere ved Mühlberg 1547 overfor udmattelsesstrategien under det italienske felttog 1554–55. For det andet forf.s. analyse af Karl V.s indførelse af etikettesystemet efter nederlandske mønstre ved det spanske hof, en ordning, som lagde grunden til de efterfølgende generationers